

Kadernota voor programma
'Sociale samenhang versterkt'

'Meedoen naar vermogen'

2012 – 2015

Inhoudsopgave	Pagina
Inleiding	3
Hoofdstuk 1 Algemene kaders	4 - 6
Hoofdstuk 2 Specifieke kaders per beleidsterrein	7 - 11
Hoofdstuk 3 Financiële paragraaf	12 - 13
Bijlage 1: Achtergrond van wetgeving en het regeerakkoord	
Bijlage 2: Kenmerken van de gemeente Heumen en haar inwoners	
Bijlage 3: Toelichting op de wetgeving	

Inleiding

Voor u ligt de kadernota 'Meedoen naar vermogen' (2012 – 2015). Deze nota is gebaseerd op de ambities voor het programma 'Sociale samenhang versterkt' uit het coalitieakkoord 'Met minder meer' (2010 – 2014). Daarnaast is deze nota afgestemd op de (tussentijdse) resultaten van de 'Strategische visie gemeente Heumen 2020'. Tot slot zijn ook specifiekere veranderingen in de wetgeving, het regeerakkoord uit 2010 en de lokale (demografische en sociale) kenmerken van onze inwoners bepalend geweest voor de kaders in deze nota. Voor deze achtergrondinformatie verwijzen wij u naar de bijlagen.

Aanleiding, verbreding en vervolg

De gemeente is verplicht om iedere vier jaar de raad kaders te laten stellen voor de uitvoering van de Wet maatschappelijke ondersteuning en de Wet publieke gezondheid. In de periode 2007 – 2011 is dit voor het eerst gedaan. Voor de periode 2012 – 2015 is er voor gekozen om deze kaders te verbreden naar alle gemeentelijke wettelijke taken die behoren tot het programma 'sociale samenhang versterkt'. Denk binnen dit programma aan de Wet maatschappelijke ondersteuning (Wmo), de Wet werk en bijstand (Wwb), vrijwilligerswerk, schuldhulpverlening, sport, cultuur, het minimabeleid, het re-integratiebeleid, de Wet publieke gezondheid (Wpg) en onderdelen van de Wet op het primair onderwijs (Wpo).

Op grond van deze kadernota wordt begin 2012 een vierjarig uitvoeringsplan opgesteld.

Collegewerkplan 2010 - 2014

Het collegewerkplan beschrijft voor het programma 'Sociale samenhang versterkt' dat wordt gestreefd naar een samenleving waarin iedereen van jong tot oud meetelt en waarbinnen het accent ligt op samenhang, participatie en zelfredzaamheid.

Daarnaast stelt het collegewerkplan dat: 'door de toenemende vergrijzing en de stijging van het aantal mensen dat gebruik maakt van zorg- en welzijnsvoorzieningen de kosten toenemen'. Dit vraagt, zo schrijft het collegewerkplan: 'Juist nu het financieel wat minder gaat, om meer aandacht en interesse voor elkaar. Ook vraagt het om nieuwe ideeën en oplossingen. We kiezen ervoor om bij de effecten van de vergrijzing niet lijdzaam toe te zien. Inwoners, organisaties, verenigingen en gemeente hebben in de komende periode samen een klus te klaren'.

Strategische visie gemeente Heumen 2020

Begin 2011 is het project "Strategische visie gemeente Heumen 2020" gestart. Het streven is om deze visie in de raadsvergadering van december definitief vast te stellen. Inmiddels zijn ook inspraakavonden georganiseerd. Uit dit traject is naast een concept algemene koers ook de visie op het programma 'sociale samenhang versterkt' voortgekomen. Deze is als raamwerk voor deze kadernota gehanteerd.

Leeswijzer

In hoofdstuk 1 worden de algemene kaders voor het programma 'Sociale samenhang versterkt' benoemd. In hoofdstuk 2 worden per specifiek beleidsthema kaders gesteld. In de toelichting daarop wordt aangegeven welke rolverdeling we daarbij nastreven. De raakvlakken met andere programma's (met name vitale kernen in een groene omgeving, passend wonen en strategie & bedrijfsvoering) zijn hierbij ook benoemd. Het 3^e hoofdstuk bevat de financiële paragraaf. In de bijlagen worden de veranderingen in de wetgeving, het regeerakkoord uit 2010 en de lokale (demografische en sociale) kenmerken van onze inwoners beschreven.

Hoofdstuk 1   Algemene kaders

De gemeente Heumen moet de komende jaren meer taken uitvoeren, met minder financiële middelen én voor een fors groter wordende doelgroep. Daarbij zal de bevolkingsamenstelling de komende jaren flink veranderen. Dit komt met name door minder jeugd en meer ouderen.

Om op deze ontwikkelingen te anticiperen kiezen we voor een beperktere gemeentelijke doelgroep. Daar waar de gemeente in beeld komt omdat kwetsbare inwoners het zelf niet redden vragen we hen zich eerst te richten op hun directe omgeving. Hier is een rol weggelegd voor andere vitale inwoners. Dit faciliteren we door ons beleid voor Mantelzorg en Vrijwilligerswerk voort te zetten en het wijkgericht werken te herijken. Verenigingen en vrijwilligersorganisaties bestaan uit actieve en betrokken inwoners. Daarom dichtten we deze organisaties een bredere rol toe. Samen met hen en onze maatschappelijk partners willen we een afgestemd en sluitend antwoord bieden op het omvangrijkere aantal (complexere) vragen dat in de komende jaren op onze samenleving afkomt.

Hieronder wordt aangegeven vanuit welke algemene kaders de gemeente dit gaat oppakken.

1. Van vitale inwoners wordt verwacht dat zij zelfredzaam zijn én initiatief nemen om andere inwoners te helpen.

Van vitale inwoners én hun naaste omgeving verwachten we zelfredzaamheid. Verder verwachten we van inwoners dat zij initiatief nemen om andere inwoners te helpen (informele inzet) door bijvoorbeeld (extra) burenhulp, vrijwilligerswerk of mantelzorg. Meedoen naar vermogen dus. Dat Heumen wordt gekenmerkt door actieve en vitale inwoners is hierbij een groot voordeel. Door het handhaven van de budgetten voor het stimuleren en ondersteunen van Informele inzet (Mantelzorg en Vrijwilligerswerk) en een heroriëntatie rondom het 'wijkgericht werken' zijn er mogelijkheden om dit beroep op vitale inwoners te faciliteren.

2. De gemeente gaat bij inwoners uit van eigen draagkracht op sociaal, fysiek en financieel gebied

Meedoen naar vermogen houdt ook in meedoen naar draagkracht. Deze nota gaat uit van zelfredzaamheid, eigen vermogen en zelfregie. Daar waar sprake is van eigen vermogen treedt de gemeente terug.

3. De gemeentelijke ondersteuning richt zich op kwetsbare inwoners.

Groepen die als kwetsbaar worden beschouwd zijn inwoners:

- Met een lichamelijke beperking
- Met chronische psychische problemen
- Met een verstandelijke beperking
- Met psychosociale problemen
- Met inkomensproblematiek
- Met opvoed- en opgroei problemen
- Die betrokken zijn bij huiselijk geweld
- Die uitgesloten (dreigen te) worden wegens hun seksuele oriëntatie
- Met meervoudige problematiek
- Met meervoudige (integratie) problematiek

4. De gemeente voert regie

Het terugtreden van de gemeente betekent dat van inwoners en andere organisaties meer verantwoordelijkheid wordt gevraagd. De gemeente kiest hierbij wel voor een regierol: het

faciliteren en stimuleren van de samenwerking tussen inwoners, verenigingen, maatschappelijke organisaties en de gemeentelijke overheid. Daarbij varieert de regierol van de gemeente van actief sturend, dan wel passief sturend tot slechts faciliterend.

5. In onze dienstverlening gaan we uit van wederkerigheid

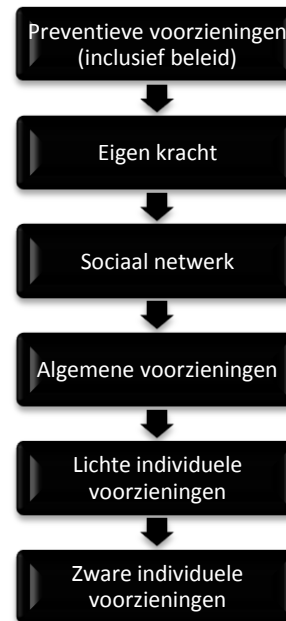
Daar waar we diensten verlenen vragen we een tegenprestatie. Dit is met name actueel bij het verstrekken van bijstandsuitkeringen.

6. In dienstverlening hanteren we ook de principes van 'de Kanteling'.

In deze 'Kanteling' staat op de eerste plaats de vraag van de inwoner, zijn eigen kracht en mogelijkheden, én die uit zijn omgeving, centraal. Dat wat mensen (of hun sociale netwerk) zelf kunnen, doen wij niet. Indien hierbij ondersteuning nodig is moeten organisaties goed met elkaar en eventuele mantelzorgers of vrijwilligers samenwerken. Daarna komen pas algemene voorzieningen en uiteindelijk individuele voorzieningen in beeld.

Hoewel 'de Kanteling' oorspronkelijk betrekking heeft op de Wmo, gaan we deze breed inzetten binnen het thema: 'Sociale samenhang versterkt'.

De borging van 'de Kanteling' in de samenwerking met onze partners wordt handen en voeten gegeven met uitgangspunten van 'Welzijn Nieuwe Stijl'.

7. Zowel van onszelf als van onze maatschappelijk partners verwachten wij dat er wordt gewerkt volgens de uitgangspunten van 'Welzijn Nieuwe Stijl'.

Werken volgens deze uitgangspunten betekent bijvoorbeeld dat organisaties zoeken naar de noodzakelijke afstemming tussen de zorg van die van hun professionals en die van vrijwilligers of mantelzorgers. Ook moet de vraag van een inwoner, zijn eigen verantwoordelijkheid en mogelijkheden, én die uit zijn omgeving, centraal staan. Dat wat mensen (of hun sociale netwerk) zelf kunnen organiseren, doen organisaties niet. Tot slot moeten organisaties goed met elkaar samenwerken.

8. Van onze verenigingen en vrijwilligersorganisaties verwachten we, naast het uitvoeren van hun kerntaak, een bredere maatschappelijke verantwoordelijkheid.

We gaan dit voor verenigingen en vrijwilligersorganisaties implementeren onder de noemer 'maatschappelijk verantwoord *verenigen*'. De in 2011 gestarte pilot: 'De zorgende vereniging' is hier een voorbeeld van. In deze pilot leren leden van verenigingen oog en aandacht te hebben voor mantelzorgers binnen hun vereniging. Deze koers van 'maatschappelijk verantwoord *verenigen*' is in lijn met het reeds bestaande 'maatschappelijk verantwoord *ondernemen*'.

9. We kiezen primair voor inclusief beleid.

Inclusief beleid wil zeggen dat we streven naar algemene voorzieningen die voor iedereen bruikbaar zijn én een voor iedereen toegankelijke woon- en leefomgeving.

10. Waar mogelijk kiezen we voor samenwerking bij beleidsontwikkeling en uitvoering.

Samenwerking is efficiënter en een mix van maatregelen is effectiever. Overlap in voorzieningen en diensten wordt voorkomen. Goede voorbeelden van samenwerking zijn het samengaan van de consulenten van Sociale zaken en Vraagwijzer in één front-office, het lokale netwerk Welzijn, wonen, zorg en overlast en bijvoorbeeld het vrijwilligerswerk als onderdeel van re-integratie.

11. We werken met een sluitende keten van casusoverleggen en netwerkvorming.

Bij de ondersteuning van de individuele inwoner gaan we de komende vier jaar de laatste losse eindjes verbinden om te komen tot een sluitende keten van overleggen rondom zeer kwetsbare inwoners. Bij het realiseren van resultaten voor doelgroepen is netwerkvorming voor ons een belangrijke instrument. We streven hierin naar het synchroniseren van doelstellingen en het bundelen van krachten.

12. We kiezen (mits efficiënt) voor lokale herkenbaarheid, lokale samenwerking en voorzieningen dicht bij onze inwoners.

Waar het kan én efficiënt is richten we voorzieningen lokaal in. Uiteraard zijn er voorzieningen of taken die eenvoudigweg niet lokaal zijn uit te voeren, incidentele inzet vragen, regionaal georganiseerde ondersteuning behoeven etc. Voorbeelden van deze regionale samenwerking zijn de Gemeenschappelijke regelingen zoals de GGD Regio Nijmegen en BREED, regionale samenwerking in de back-office van het CJG, de Wet werken naar vermogen (Wwv) en de toekomstige taken op het terrein van de Jeugdzorg.

Hoofdstuk 2   Specifieke kaders per beleidsthema

In dit hoofdstuk wordt per specifiek beleidsthema binnen het programma 'Sociale samenhang versterkt' een kader gesteld. In de toelichting na het kader wordt kort ingegaan op de inhoud van dit beleidsterrein en wordt aangegeven welke rolverdeling we nastreven.

Buurt, sport & cultuur

Wij willen een gemeente zijn waar inwoners voor ontmoeting of activiteiten op het terrein van sport, cultuur en vorming & ontwikkeling kunnen beschikken over basale faciliteiten in de (fysieke) leefomgeving en een basisinfrastructuur van accommodaties.

Onder 'buurt' verstaan we het gemeentelijk beleid rondom 'wijkgericht werken'. De dorps- en wijkplatforms vormen in de huidige opzet het hart van het wijkgericht werken in Heumen. Naast beleid voor de directe woonomgeving gaat het ook om beleid voor sport en cultuur.

Wat verwachten wij van onze inwoners en partners?

- Van verenigingen en stichtingen vragen wij dat zij naast hun kerntaak 'maatschappelijk verantwoord verenigen'.
- Inwoners, verenigingen, stichtingen en bedrijven nemen, in overleg met de gemeente, verantwoordelijkheid voor de fysieke leefomgeving en de sociale leefbaarheid.

Wat kunnen inwoners en partners van de gemeente verwachten?

Hieronder worden eerst enkele algemene kaders gesteld. Daarna worden per specifiek beleidsterrein (buurt, sport en cultuur) kaders gesteld.

- De gemeente formuleert een eigen Heumense visie op basisvoorzieningen per dorp, voor de hele gemeente en voor de regio Nijmegen, de zogenaamde voorzieningenladder. Centraal uitgangspunt hierbij is dat kwaliteit boven kwantiteit gaat.
- Bij de te faciliteren accommodaties dient sprake te zijn van een optimaal gebruik door maatschappelijke organisaties en/of onderwijs.
- Met behulp van tijdelijke subsidies stimuleert de gemeente ieder jaar enkele nieuwe initiatieven van inwoners en andere partners, die passen bij de nieuwe rolverdeling tussen overheid en inwoners. Hiermee kiezen we nadrukkelijk voor de rol van aanjager.
- De gemeente adviseert verenigingen en stichtingen bij het organiseren van een activiteiten aanbod voor kwetsbare inwoners.
- De noodzakelijkheid en mogelijkheid voor flankerend beleid ten aanzien van verenigingsondersteuning en kwetsbare inwoners wordt onderzocht.

Buurt

- De gemeente werkt aan de verbetering van de leefbaarheid in de dorpen en wijken. Dit heeft een sociale en een fysieke component. We hebben hiervoor in de gebieden contact met wijk- en dorpsplatforms. De ervaring van de afgelopen jaren is dat de fysieke component bij het wijkgericht werken voor de inwoners het belangrijkste is. Het voornemen is om de sociale component van het wijkgericht werken meer tot uiting te laten komen. Diverse platforms hebben hiervoor ook al activiteiten ondernomen.
- Doordat in het wijkgericht werken het grootste accent ligt op de fysieke woonomgeving zal er een heroriëntatie plaatsvinden op het wijkgericht werken. Deze heroriëntatie kan vanaf 2012 mogelijk leiden tot een andere werkvorm.

Sport

- Wij gaan (op basis van de voorzieningenladder) een terughoudend beleid in het faciliteren van algemene sportvoorzieningen ontwikkelen. Bij de in het kader van algemene sportvoorzieningen te faciliteren accommodaties, dient het om accommodaties te gaan die optimaal worden gebruikt door maatschappelijke organisaties en het onderwijs. Belangrijk uitgangspunt is hierbij dat de primaire verantwoordelijkheid voor een algemene sportvoorziening ligt bij inwoners, verenigingen, professionele organisaties en/of bedrijven.

Cultuur

- Wij kiezen voor een cultuurbeleid op grond waarvan de ontmoetingsfunctie in een algemene (basis)voorziening wordt gefaciliteerd.
- Wij gaan het faciliteren van maatschappelijke organisaties op het terrein van media & letteren en kunsteducatie heroverwegen in het licht van de technologische en maatschappelijke ontwikkelingen.

Jongeren & ouders

We willen een gemeente zijn waarin kinderen en jongeren zich (onder de primaire verantwoordelijkheid van ouders en het sociale netwerk) optimaal kunnen ontplooiën in een veilige leefomgeving. Het kind staat daarbij centraal. Jongeren zijn zelf actief en zetten zich in voor anderen.

Dit beleidsterrein betreft de taken van de gemeente op het terrein van preventieve ondersteuning en hulpverlening van jongeren en ouders, leerplicht, leerlingenvervoer en onderwijs.

Wat verwachten wij van onze inwoners en partners?

- Ouders zijn primair verantwoordelijk.
- Lokale en regionale partners werken conform de uitgangspunten van Welzijn Nieuwe Stijl. Naast het Centrum voor Jeugd en Gezin (CJG) zijn de scholen en de jeugdzorg belangrijke spelers. Deze partijen werken samen vanuit een gedeelde verantwoordelijkheid en afgestemde aanpak op de verschillende leefgebieden van kinderen en jongeren. Bijvoorbeeld het gezin, school, kinderopvang, verenigingen en de buurt.

Wat kunnen inwoners en partners van de gemeente verwachten?

- De gemeente biedt vanuit het Centrum voor Jeugd en Gezin (CJG) ondersteuning en hulpverlening aan kinderen, jongeren, hun ouders en het sociale netwerk bij opgroeien en opvoeden. Die ondersteuning en hulpverlening worden altijd ingestoken vanuit 'eigen kracht' en gekenmerkt door een doorgaande lijn en netwerkvorming.
- De omvangrijke nieuwe gemeentelijke taken op het gebied van de Jeugdzorg vragen visie, (regionale) regie en afstemming om te komen tot een afgestemd aanbod van opvoedingsondersteuning en de integratie van de nieuwe jeugdzorgtaken.

Informatie & advies

Wij willen een gemeente zijn die met haar informatie, adviesfunctie en cliëntondersteuning inwoners activeert en stimuleert om zoveel mogelijk zelfredzaam te zijn.

Dit beleidsterrein betreft het bieden van integrale en vraaggerichte informatie, advies en cliëntondersteuning.

Wat verwachten wij van onze inwoners en partners?

- Partners werken samen op het vlak van informatie en advies. Informatie en advies moeten aanvullend zijn, niet overlappend.

Wat kunnen inwoners en partners van de gemeente verwachten?

- De gemeente heeft één *front-office* die bereikbaar en toegankelijk is en waar alle informatie te vinden is. Hiertoe behoort ook de digitale balie.

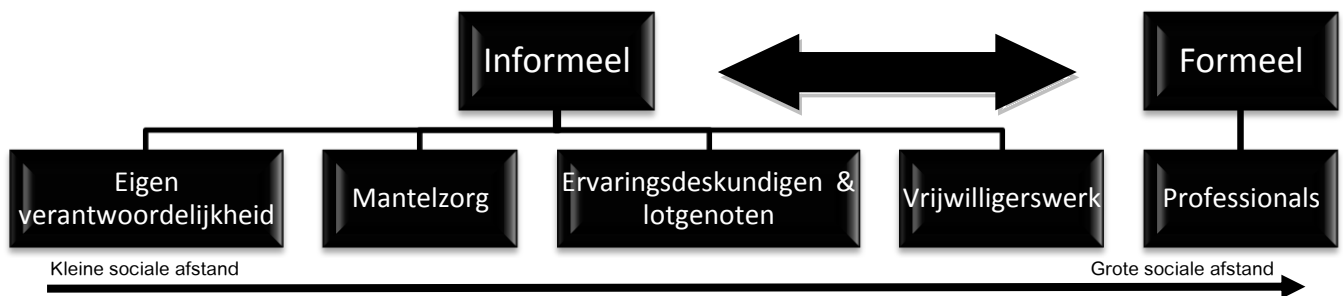

- De gemeente draagt via de *front-office* zorg voor een goede vraagverheldering en doorgeleiding (poortwachtersrol) naar de *back-office* en andere partners ('warme overdracht').
- De informatieverstrekking door de gemeente via bijvoorbeeld folders of publicaties blijft gehandhaafd in een herkenbare stijl. De informatie die we bieden is: Duidelijk & open: '*Ik weet waar ik aan toe ben*', Betrouwbaar: '*Ze doen wat ze beloven*' en Prikkelend: '*Ik ga meedoen!*' Dit is onder meer nodig om de nieuwe verhouding tussen de gemeente en haar inwoners duidelijk te maken.

Informele inzet

Wij willen een gemeente zijn met een maatschappelijke en fysieke infrastructuur die inwoners in staat stelt om zo nodig mantelzorg te verrichten. Daarnaast zijn we op dit beleidsterrein een gemeente waar veel inwoners zich vrijwillig inzetten en vrijwilligersorganisaties maatschappelijk verantwoord *verenigen*.

Dit beleidsterrein betreft voornamelijk mantelzorg en vrijwilligerswerk. We kiezen er wel voor deze twee in een breder kader van informele inzet te plaatsen. Dit met name om nog meer ruimte te bieden aan vrijwilligers. Denk daarbij aan ervaringsdeskundigen, buddy's, lotgenoten, etc.

Eerst wordt het onderdeel mantelzorg uitgewerkt en daarna vrijwilligerswerk.

Mantelzorg

Wat verwachten wij van onze inwoners en partners?

- We vragen van (voormalig) mantelzorgers of zij hun ervaring, kennis en deskundigheid willen inzetten voor andere mantelzorgers.
- We vragen vrijwilligers of zij respijtzorg¹ willen bieden.

Wat kunnen inwoners en partners van de gemeente verwachten?

- De gemeente zet Mantelzorg Heumen voort met de volgende functies:
  - Intermediair zijn tussen vraag en ondersteuningsaanbod voor Mantelzorgers
  - Het mogelijk maken van lotgenotencontact en respijtzorg.
- De gemeente faciliteert zoveel mogelijk tijdelijke huisvesting voor mantelzorgers.

Vrijwilligerswerk

Wat verwachten wij van onze inwoners en partners?

- We verwachten dat onze inwoners vrijwilligerswerk doen naar vermogen.
- Iedereen die wil moet vrijwilligerswerk kunnen doen.
- We verwachten van vrijwilligersorganisaties (en maatschappelijke organisaties die

¹ Respijtzorg is het tijdelijk overnemen van de zorg ter ontlasting van de mantelzorger door beroepskrachten of vrijwilligers. Dit kan bijvoorbeeld in de vorm van thuisopvang, dagopvang en een kortdurende opname.

werken met vrijwilligers) dat zij:

- Zelf regie voeren en onderling samenwerken en kennis delen.
- Ook buiten de kring van 'ons soort mensen' werven. Denk aan jongeren, allochtonen of mensen met een beperking.

Wat kunnen inwoners en partners van de gemeente verwachten?

- De gemeente is aanjager van het lokale vrijwilligerswerk.
- De gemeente richt zich op het benutten van initiatieven en kansen vanuit de samenleving die een bijdrage leveren aan de realisatie van de doelstellingen.
- Vrijwilligerswerk wordt ook ingezet als een onderdeel van ons re-integratiebeleid.

Meedoen met een beperking

We willen een gemeente zijn, waarin onze inwoners met een beperking, zo zelfstandig mogelijk kunnen leven.

Binnen dit beleidsthema draait het om algemene maatregelen die ten goede kunnen komen aan iedereen die daaraan behoefte heeft.

Wat verwachten wij van onze inwoners en partners?

- Van inwoners en maatschappelijke organisaties verwachten we dat zij bijdragen aan het anticiperen op de sterk toenemende vergrijzing van onze bevolking.

Wat kunnen inwoners en partners van de gemeente verwachten?

- De gemeente zet de regiefunctie "Afstemming welzijn, wonen en zorg" voort.
- De gemeente hanteert de komende jaren de volgende uitgangspunten:
  - Meer algemene en minder individuele voorzieningen.
  - Inwoners met een beperking moeten zo veel mogelijk binnen onze gemeente kunnen blijven wonen.
  - De openbare ruimte is zo toegankelijk mogelijk voor iedereen en dus ook voor inwoners met beperkingen.
  - De verschillende vormen van (openbaar) vervoer zijn zo toegankelijk mogelijk voor iedereen en dus ook voor inwoners met een beperking.

Voorzieningen en verstrekkingen

Wij willen een gemeente zijn waarin we kwetsbare inwoners een vangnet en maatwerk bieden. Alle (individuele) voorzieningen hebben tot doel participatie mogelijk te maken en inwoners zo zelfstandig mogelijk te laten functioneren.

De tot dit beleidsterrein behorende individuele verstrekkingen en voorzieningen zijn erop gericht om inwoners in staat te stellen zoveel mogelijk zelfredzaam te zijn waar het gaat om maatschappelijke en financiële ondersteuning, zorg en (arbeids-)participatie.

Wat verwachten wij van onze inwoners en partners?

- Inwoners helpen elkaar en kijken voor een oplossing eerst in hun eigen omgeving.
- Partners ondersteunen, indien nodig, kwetsbare inwoners en hun omgeving. Hierbij dient de vraag van de desbetreffende inwoner, zijn of haar eigen kracht en mogelijkheden, én die van de omgeving, centraal te staan.

Wat kunnen inwoners en partners van de gemeente verwachten?

- De gemeente levert voorzieningen en verstrekkingen en hanteert daarbij een vraaggerichte, integrale en eigen krachtgerichte benadering.

- Bij het toekennen van een individuele verstrekking wordt in het kader van eigen draagkracht een inkomenstoets toegepast. Zodra dit wettelijk mogelijk is.
- De gemeente regisseert waar nodig netwerken en samenwerkingsvormen. Zij organiseert in beperkte mate.

Preventieve geestelijke zorg en maatschappelijke opvang

Wij willen een gemeente zijn die zich sterk maakt voor de meest kwetsbare inwoners waar sprake is van geestelijke gezondheidsklachten, verslaving, overlast, bemoeizorg, huiselijk geweld of meervoudige problematiek.

Dit beleidsterrein betreft activiteiten die bestaan uit het tijdelijk bieden van onderdak, openbare geestelijke gezondheidszorg en verslavingszorg.

Wat verwachten wij van onze inwoners en partners?

- Van onze inwoners verwachten wij dat zij oog hebben voor problematische situaties, dat zij signaleren en dat zij omzien naar mede-inwoners.
- Regionale organisaties bieden gespecialiseerde zorg en opvangplekken.

Wat kunnen inwoners en partners van de gemeente verwachten?

- De gemeente organiseert, en is voorzitter van, het lokale netwerk: 'Welzijn, Wonen en Zorg & Overlast'. Dit netwerk behandelt casussen op het gebied van overlastsituaties, bemoeizorg, huiselijk geweld en *Multi-problem* situaties. De zaken die het lokale netwerk niet kan behappen worden overgedragen aan het regionale Meldpunt Bijzondere Zorg van de GGD regio Nijmegen.
- De gemeente speelt een belangrijke rol in de regionale ontwikkelingen op dit terrein.

Gezondheid

Wij willen een gemeente zijn waar met name de steeds belangrijker wordende eerstelijnsgezondheidszorg² een centrale rol vervult als sleutelfiguur en vindplaats.

Dit beleidsthema betreft het lokaal gezondheidsbeleid.

Wat verwachten wij van onze inwoners en partners?

- We verwachten van lokale spelers en sleutelfiguren op dit terrein dat zij hun taken en activiteiten onderling afstemmen.
- We vragen van lokale verenigingen en organisaties dat zij in hun taken en activiteiten aandacht hebben voor gezondheid.

Wat kunnen inwoners en partners van de gemeente verwachten?

- De gemeente voert haar wettelijke taken uit en ondersteunt (afgestemde en gelijkgerichte) initiatieven van derden.

² De eerstelijnsgezondheidszorg is de "rechtstreeks toegankelijke" hulp. Elke zorgzoekende kan zonder beperking een beroep doen op een hulpverlener. Dit kan een huisarts zijn, een thuisverplegende, een fysiotherapeut, de tandarts of bijvoorbeeld het consultatiebureau.

Hoofdstuk 3 Financiën

Als financieel kader voor deze nota dient de programmabegroting 2012 – 2015. In de raadsvergadering van november over de programmabegroting 2012 – 2015 is besloten over de definitieve budgetten voor het programma waar deze kadernota betrekking op heeft. Dit hoofdstuk in deze nota biedt dan ook slechts informatie op hoofdlijnen. Voor specifiekere financiële informatie wordt u nadrukkelijk verwezen naar de programmabegroting 2012 - 2015.

Financiële kaders per beleidsthema

Voor de activiteiten waarmee uitvoering wordt gegeven aan de kaders van deze nota is een structureel budget beschikbaar van circa 6,5 miljoen. Om een goed beeld te krijgen van de totale uitgaven die gemoeid zijn met de uitvoering van dit programma zijn alle producten financieel vertaald naar de 8 beleidsterreinen en de budgetten geschoond van de interne kosten (lees: urentoerekening door de organisatie). Hieronder zijn (op basis van de programmabegroting 2012 – 2015) de totale lasten (alle externe lasten minus baten) per beleidsthema in kaart gebracht.

Programma 3 'Sociale samenhang versterkt'	Begrotingsjaren			
	2012	2013	2014	2015
Bestaand beleid:				
Buurt, sport en cultuur	1.780.923	1.697.384	1.655.274	1.610.584
Jongeren & ouders	2.715.295	1.940.839	1.869.892	1.860.122
Informatie & advies	50.488	50.488	50.488	50.488
Informele inzet	61.728	61.728	61.728	61.728
Meedoen met een beperking	49.152	49.152	49.152	49.152
Voorzieningen & verstrekkingen	2.390.072	2.397.924	2.362.487	2.375.464
Preventieve geestelijke zorg & maatschappelijke opvang	31.698	31.698	31.698	31.698
Gezondheid	345.574	345.574	345.574	345.574
Totaal beschikbare middelen bestaand beleid	7.424.930	6.574.787	6.426.293	6.384.810

Bezuinigingen

Binnen het programma 'Sociale samenhang versterkt' is bezuinigd. Deze kadernota en het daarop volgende uitvoeringsplan anticiperen hierop. In de aanbiedingsbrief bij de programmabegroting 2012 - 2015 is hierover specifieke informatie te vinden.

Nieuw beleid

Nieuw subsidiebeleid moet vooral het initiatief en de eigen verantwoordelijkheid van onze inwoners en partners stimuleren. Wij kiezen voor de rol van aanjager en stimuleren initiatieven in de opstart. De traditionele rol van de gemeente die activiteiten jaar in jaar uit financiert, zal zoveel mogelijk beperkt worden tot activiteiten voor de meest kwetsbare groepen. Voor deze tijdelijke subsidies voor nieuwe initiatieven is een budget beschikbaar van circa € 50.000.

Ontwikkelingen

In hoofdstuk 1 is aangegeven dat er door de rijksoverheid de komende jaren meerdere omvangrijke taken bij de gemeente worden neergelegd. De voornaamste zijn de decentralisatie van de Jeugdzorg en de Begeleiding (voormalige AWBZ taak). Daarnaast worden de Wet werken naar vermogen (Wwv) ingevoerd. Dit betekent onder meer dat de gemeente verantwoordelijk wordt voor de huidige Wajong-ers. De omvang van de financiële middelen die door het rijk beschikbaar worden gesteld voor het uitvoeren van deze regelingen is op dit moment nog niet duidelijk.

Risico's

Dit programma kent verschillende risico's. Als we kijken naar het bestaande beleid dan komen deze vooral voort uit 'open-eind' regelingen in het kader van voorzieningen die worden verstrekt op grond van de Wwb en de Wmo. Dit hangt voor de Wwb samen met de financieel-

economische crisis. Voor de Wmo geldt dat we de komende jaren door de sterke vergrijzing ook een toename van het beroep op voorzieningen verwachten. Maar ook knellende budgetten voor onderhoud van scholen en buitensportaccommodaties vormen een risico. Evenals de financiële consequenties van de hiervoor genoemde decentralisaties. Deze zijn nog niet goed te overzien en vormen daarmee een risico. Bijvoorbeeld omdat deze decentralisaties gepaard gaan met een efficiencykorting op de beschikbare budgetten. Voor een gedetailleerder overzicht van de risico's verwijzen wij u naar de paragraaf weerstandsvermogen van de programmabegroting 2012 - 2015.

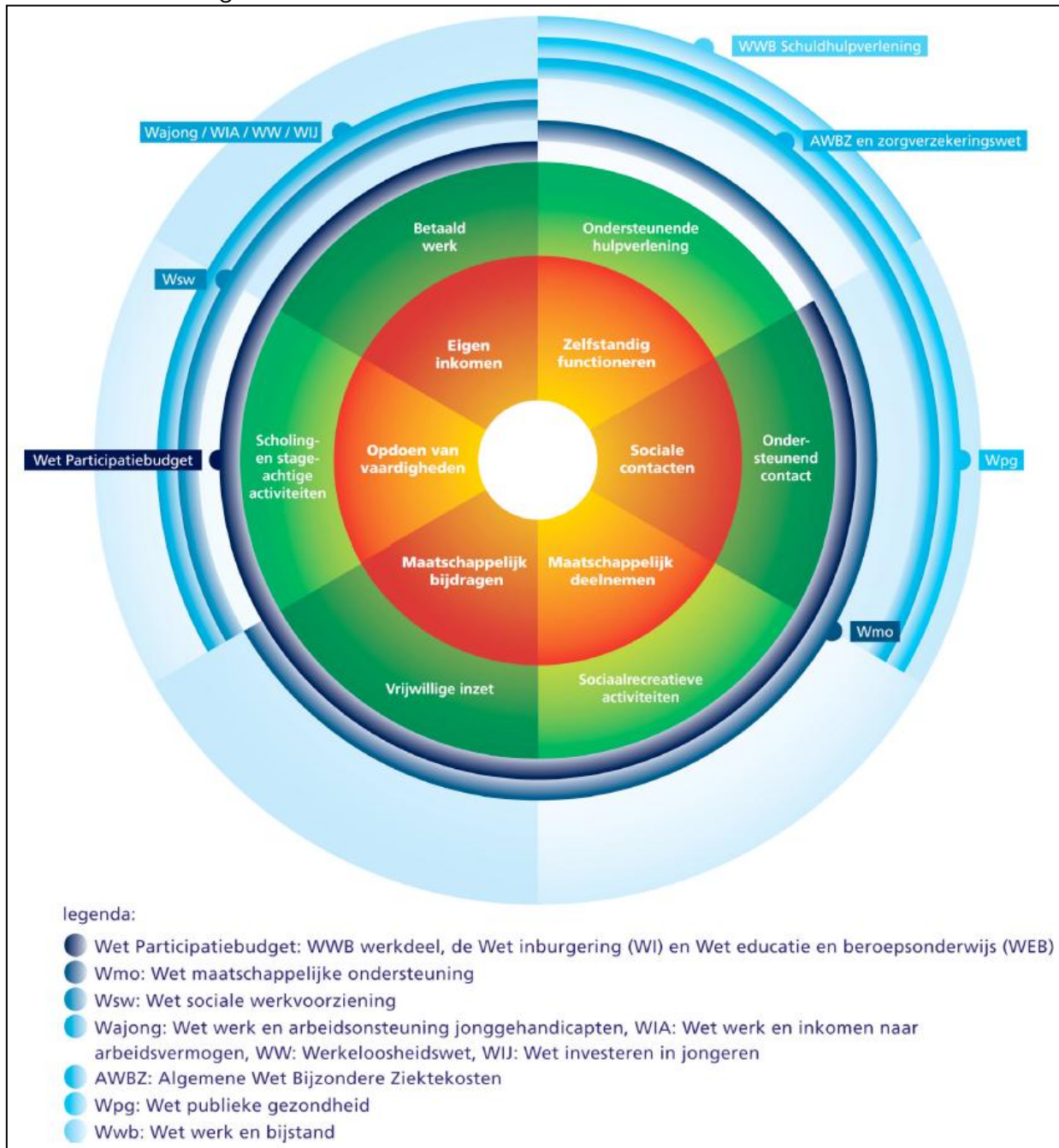
Bijlage 1 Achtergrond van wetgeving en het regeerakkoord

Het programma deze kadernota: 'Sociale samenhang versterkt' omvat meerdere wettelijk verplichte taken.

Onderstaand worden daarom eerst, in samenhang, de verschillende wetten waarop deze nota betrekking heeft weergegeven. Daarna worden kort drie algemene trends uit het regeerakkoord beschreven. Tot slot wordt ingegaan op specifiekere ontwikkelingen.

1.1 Wettelijk kader

In de onderstaande figuur³ is weergegeven op welke wetten (buitenste blauwe ring) deze kadernota betrekking heeft.

Daarnaast geeft deze figuur de levensterreinen (groene ring) weer waarop deze wetten betrekking hebben. Verder is goed zichtbaar (oranje ring) dat inwoners op de eerste plaats zelf

³ Movisie 'Kennis en advies voor maatschappelijke ontwikkeling'

verantwoordelijk zijn. Tot slot laat deze figuur ook zien dat het belangrijk is om voor ogen te houden dat de taken die voortvloeien uit deze wetten complementair kunnen zijn. (In bijlage 3 worden de wetten beschreven.)

1.2 Algemene trends

Hieronder worden drie algemene trends bij de landelijke overheid beschreven die van invloed zijn op de gemeentelijke taken voor het thema 'Sociale samenhang versterkt'.

1.2.1 Terugtrekkende overheid

Een eerste algemene trend waar de huidige regering voor kiest is een 'terugtrekkende' of kleinere overheid. De rol van de gemeente verschuift daardoor naar een organisatie die gericht is op samenwerken en het organiseren van de kracht die in de samenleving aanwezig is.

1.2.2 Gemeenten krijgen meer taken

Verder krijgt de gemeente (door decentralisatie) de komende jaren meer taken op het sociale vlak. Zo worden de jeugdzorg, werkgelegenheidstaken en delen van de AWBZ bij de gemeente ondergebracht. Bij 1.3 worden deze taken verder uitgelegd.

1.2.3 Bezuinigingen door het Rijk, krimp, tegenvallers en hogere uitgaven

De effecten van de economische crisis op de financiële huishouding van de gemeente zijn groot. De financiering van de gemeente door de rijksoverheid bestaat grofweg uit twee geldstromen. Op de eerste plaats is er de 'algemene uitkering' en op de tweede plaats zijn er de 'doeluitkeringen'. Inmiddels is duidelijk dat de afname van de algemene uitkering uit het gemeentefonds tot 2015 van beperkte aard is. Door twee oorzaken wordt echter wel verwacht dat deze uitkering ontoereikend zal zijn om de koopkracht van de gemeente in de komende jaren op peil te houden. Het gaat ten eerste om de stijging van lonen en prijzen en ten tweede om de weglek van een deel van de algemene uitkering naar groeiende gemeenten. Deze tendens hebben we al waargenomen omdat Heumen naar verwachting een lichte daling⁴ kent van het aantal inwoners.

Het beeld van de specifieke doeluitkeringen, hoewel nog niet helemaal helder, is echter aanzienlijk minder rooskleurig. De combinatie van de economische crisis én meer taken stelt gemeenten voor de grootste uitdaging van de afgelopen decennia. Het Rijk en de VNG moeten nog een bestuursakkoord afsluiten. Veel zal afhangen van de wijze waarop in dit bestuursakkoord de financiële uitwerking op onderdelen van het rijksbeleid er uit ziet. Naast deze afnemende inkomsten wordt de gemeente geconfronteerd met een toenemende vraag van inwoners naar ondersteuning.

Om op de korte termijn op de landelijke bezuinigingen te reageren, ruimte te maken voor nieuw beleid en te komen tot een financieel duurzame situatie is er ook lokaal binnen het programma 'Sociale samenhang versterkt' bezuinigd. Dit is een bezuiniging op het gemeentelijke subsidieprogramma en de Wmo. Voor 2012 is dit een bezuiniging van ruim 0,4 miljoen en oplopend naar bijna 0,5 miljoen in de volgende jaren. Hier bovenop worden op dit moment nog aanvullende bezuinigingsvoorstellen opgesteld voor een totaal bedrag van 0,5 miljoen over alle programma's. Hiervan zal mogelijk een deel ook weer betrekking hebben op dit programma. Deze kadernota en het daarop volgende uitvoeringsplan anticiperen hierop.

1.3 Specifieke ontwikkelingen

Na het wettelijk kader en drie algemene trends uit het regeerakkoord wordt nu ingezoomd op vier toekomstige dan wel aangescherpte taken voor de gemeente.

1.3.1 Wet werken naar vermogen (Wwnv) (Wetsvoorstel)

Om ervoor te zorgen dat zoveel mogelijk mensen via werk in hun eigen onderhoud kunnen voorzien, voert het kabinet de Wet werken naar vermogen (Wwnv) in. De gemeente gaat deze wet uitvoeren en wordt daarmee verantwoordelijk voor een grotere doelgroep. Hierin staat het arbeidsparticipatie centraal.

Mensen die kunnen werken en die nu nog een beroep doen op de wetten Werk en bijstand

⁴ GGD Gezondheidsprofiel 2011

(Wwb), Investeren in jongeren (Wij), Sociale werkvoorziening (Wsw) en Arbeidsongeschiktheidsvoorziening voor jonggehandicapten (Wajong), vallen vanaf 1 januari 2013 onder de Wwnv. Verder is de regering van plan in de bijstand een plicht tot tegenprestatie naar vermogen op te nemen. Van mensen die een beroep doen op de solidariteit van de samenleving en een uitkering ontvangen, mag een tegenprestatie worden gevraagd. Dit wordt ook wel wederkerige dienstverlening genoemd.

1.3.2 Forse lokale opdracht door de decentralisatie⁵ van de Jeugdzorg

Naast een omvangrijkere taak op het vlak van werk en inkomen wordt de gemeente met 'de transitie van de jeugdzorg' hoofverantwoordelijke voor de integrale zorg voor jeugdigen (zie onderstaand overzicht). Nu ligt deze aanzienlijke taak nog bij de provincie.

Huidige taken gemeentelijke jeugdzorg	Nieuwe taken gemeentelijke jeugdzorg
<ul style="list-style-type: none"> • Opvoedingsondersteuning • Jeugdgezondheidszorg • Licht pedagogische hulpverlening 	<ul style="list-style-type: none"> • Ambulante zorg • Open residentiële zorg • Pleegzorg • Dagbehandeling • Spoedeisende zorg • Gesloten jeugdzorg • Jeugdbescherming & jeugdreclassering • Jeugd-LVG • PGB op basis van jeugd-GGZ of Jeugd-LVG • Jeugd GGZ

Landelijk kent de jeugdzorg circa 300.000 cliënten. In Heumen woont ongeveer 0.1% van de Nederlandse bevolking; een indicatie van het aantal cliënten in Heumen komt dus neer op circa 300 cliënten. Deze forse taakuitbreiding maakt 'jeugd' tot een belangrijke gemeentelijke doelgroep. De overheveling van de bijbehorende budgetten gaat gepaard met een efficiencykorting. Dit vraagt om slimme, waar mogelijk lokale, integrale oplossingen.

Het Centrum voor Jeugd en Gezin (CJG) wordt gezien als de *front-office* voor deze taken. Het streven is om deze uitbreiding van taken eind 2016 af te ronden. Dit is een zeer omvangrijke operatie waarbij zowel de budgetten als het aantal cliënten en taken ten opzichte van de huidige situatie verveelvoudigen.

1.3.3 Decentralisatie van Begeleiding naar de Wmo⁶

Verder komen er op korte termijn nog meer taken uit de AWBZ naar de gemeente toe⁷. Na overheveling van de functie 'Ondersteunende Begeleiding' op psychosociale grondslag uit de Awbz naar de Wmo in 2009 en de bezuiniging op de functie Begeleiding (AWBZ-pakketmaatregel) in 2010, wordt in de komende jaren de functie Begeleiding in zijn geheel vanuit de AWBZ overgeheveld naar de Wmo. De overheveling van de bijbehorende budgetten gaat ook

⁵ Een decentralisatie is in dit geval het verschuiven van taken van de rijksoverheid of provincie naar de gemeente.

⁶ Denk bijvoorbeeld aan: Woonbegeleiding, pedagogische thuishulp, dagactiviteiten, logeerhuizen en dagbesteding.

⁷ Bron: regeerakkoord en programmabrief Langdurige Zorg, Ministerie van VWS, 2011

hier gepaard met een efficiencykorting.

Vooralsnog wordt 2013 genoemd als overgangsjaar en 2014 als jaar van de definitieve invoering. In Nederland maken zo'n 176.000 mensen gebruik van AWBZ-begeleiding. Dit zou in Heumen neerkomen op ongeveer 176 cliënten.

1.3.4 Aanscherping van de compensatieplicht in de Wmo

Met de komst van de Wmo in 2007 is er een nieuw concept geïntroduceerd bij de gemeente: de compensatieplicht. Dit houdt in dat de gemeente inwoners compenseert als zij worden beperkt in hun zelfredzaamheid of participatie. Deze compensatie moet zo zijn dat:

1. Inwoners een huishouden kunnen voeren
2. Inwoners zich kunnen verplaatsen in en rond huis
3. Inwoners zich lokaal kunnen verplaatsen per vervoermiddel
4. Inwoners anderen kunnen ontmoeten

Voor deze compensatie is de gemeente niet gebonden aan het verstrekken van een aantal omschreven voorzieningen. De gemeente heeft de vrijheid om zelf keuzes te maken in de manier waarop inwoners worden ondersteund bij het 'meedoen'.

Bij de uitvoering van deze compensatieplicht verschuift de nadruk komende jaren echter nog meer van het verstrekken van individuele voorzieningen naar:

- Een vraagverhelderend en minder beoordelend gesprek.
- Het verkennen van alle mogelijkheden om een hulpvraag op te lossen of 'te compenseren'. De oplossing kan, in volgorde, gevonden worden in: Eigen kracht, sociale omgeving, algemene voorzieningen en individuele voorzieningen. Hierbij staan behoud van regie over het eigen leven, zelfredzaamheid en het eigen sociale netwerk voorop.
- Gemeente én inwoners gaan bij voorzieningen van aanspraak naar noodzaak.

Deze werkwijze wordt uitgedragen onder de noemer 'De Kanteling':

1.4 Regeringsvisie op andere thema's binnen 'Sociale samenhang versterkt'

Naast algemene ontwikkelingen en de bovenstaande nieuwe of aangescherpte gemeentelijke taken geeft het Rijk ook aan welke visie zij voor de komende jaren heeft op andere terreinen binnen het thema 'Sociale samenhang versterkt'.

1.4.1 Gezondheid in de buurt

De landelijke nota Gezondheidsbeleid⁸ welke afgeleid is van het regeerakkoord pleit voor 'zorg en sport dichtbij in de buurt'. Verder moeten zorg en preventie meer op elkaar worden afgestemd. Betrokken partijen moeten werken aan een sterkere, fysieke, organisatorische en inhoudelijke verbinding tussen de publieke gezondheid en basiszorg (eerstelijns gezondheidszorg⁹). Ketenzorg wordt bevorderd. Daar waar het preventie betreft worden de bestaande landelijke thema's (overgewicht, diabetes, depressie, roken en schadelijk alcoholgebruik) gehandhaafd. Wel wordt het accent daarbij gelegd op bewegen. Het kabinet wil dat iedereen veilig kan sporten, bewegen en spelen in de buurt. Verder stelt deze nota dat 'de jeugd de toekomst heeft'.

1.4.2 Sport en bewegen in de buurt

De landelijke beleidsbrief sport¹⁰ van dit kabinet zet eveneens in op sport en bewegen in de buurt. Samen met andere partijen (lokale overheden, verenigingen) en het bedrijfsleven wil het kabinet voorwaarden scheppen om mensen (meer) te kunnen laten sporten en bewegen. Het kabinet omarmt daarbij het particuliere initiatief en de publiek-private samenwerking. Er wordt één programma ontwikkeld rond sport en bewegen in de buurt. Ook kiest het kabinet voor het uitbreiden en verbreden van het aantal mensen met een combinatiefunctie¹¹. Eveneens wil het kabinet naar meer sportlessen in het onderwijs.

1.4.3 Integrale ouderenzorg in de buurt

Het kabinet streeft rondom de ouderenzorg naar meer medewerkers, kwalitatief betere integrale zorg, minder overhead, meer buurtzorg en kleinere zorginstellingen. De wensen en (on)mogelijkheden van mensen en hun omgeving zijn leidend. Mensen hebben behoefte aan zorg op buurt- en wijkniveau. De huisarts en wijkverpleging staan daarin centraal.

1.4.4 Onderwijs

Kinderen met een taalachterstand worden verplicht deel te nemen aan vroeg- en voorschoolse educatie. De gemeente dient hiervoor een dekkend aanbod te realiseren.

1.4.5 Cultuur

Op het vlak van cultuur is het uitgangspunt van het kabinet dat kunst en cultuur van en voor de samenleving zijn. Bij subsidies wordt eerst gekeken naar de mogelijkheden eigen inkomsten te verwerven. Actieve cultuurparticipatie blijft van belang, met name bij beoefening van amateurkunst, volkscultuur en bij bibliotheekbezoek.

Samenvattend

Uit het voorgaande komt naar voren welke gevolgen wijzigingen in het rijksbeleid hebben voor de gemeente. Verder is duidelijk geworden dat het aantal inwoners of doelgroepen dat (op termijn) moet worden ondersteund door de gemeente verveelvoudigt. Dit komt bovenop het toenemende beroep op huidige gemeentelijke diensten én tegen een achtergrond van forse bezuinigingen. Om meer grip te krijgen op de vraag wat dit betekent voor Heumen is het belangrijk een beeld te hebben van de algemene kenmerken van Heumen en haar inwoners (zie bijlage 2).

⁸ Landelijke nota gezondheidsbeleid 'Gezondheid dichtbij' op grond van de Wpg, Ministerie van VWS, 2011

⁹ De eerstelijnsgezondheidszorg is de "rechtstreeks toegankelijke" hulp. Elke zorgzoekende kan zonder beperking een beroep doen op een hulpverlener. Dit kan een huisarts zijn, een thuisverplegende, een fysiotherapeut, de tandarts of bijvoorbeeld het consultatiebureau

¹⁰ Landelijke beleidsbrief Sport 'Sport & bewegen in Olympisch perspectief', Ministerie van VWS, 2011

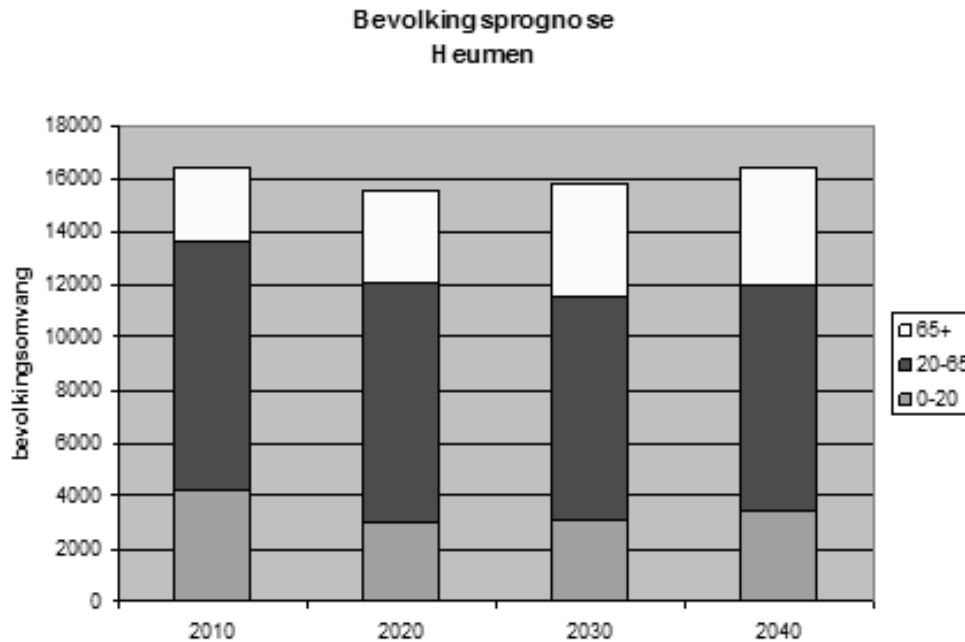
¹¹ De combinatiefunctionaris geeft zowel les of training op de vereniging als op school. Dit stimuleert een integraal aanbod van sport en cultuur in en rond scholen.

Bijlage 2 Kenmerken van de gemeente Heumen en haar inwoners

Naast de veranderingen die op ons afkomen door wetswijzigingen zijn veranderingen in de bevolkingskenmerken ook van invloed op de gemeentelijke taken en beleid. Hieronder wordt onder meer kort ingegaan op de bevolkingsomvang, de leeftijdsopbouw, werk, de armoedeverdeling, gezondheid en enkele sociale kenmerken.

2.1 Bevolking krimpt én kleinere huishoudens

De afgelopen jaren is bevolking van de gemeente Heumen toegenomen, o.a. door de sterke groei van het aantal woningen. De verwachting is dat deze groei de komende jaren niet verder gaat maar verandert naar een lichte krimp.

Bron: GGD gezondheidsprofiel, 2011

Verder zal de bevolkingsopbouw de komende decennia in Heumen relatief meer 'vergrijzing' (meer ouderen) en 'ontgroening' (minder jongeren) laten zien dan elders. Het aantal ouderen neemt toe van nu 14% naar 22% in 2020. De groep van 75+ zal zelfs bijna verdubbelen. Daarmee staat Heumen (samen met Wijchen) voor een substantieel forsere groei dan elders in de regio.

Daaruit volgt enerzijds een omvangrijke stijging van het aantal inwoners met een beperking of chronische ziekte. Ten opzichte van 2005 verwachten we in 2020 een stijging van 30%! Daar komt nog bij dat de gemeente Heumen in tegenstelling tot bijvoorbeeld Beuningen, Groesbeek, Ubbergen en West Maas en Waal een relatief kleine capaciteit verzorgings- of verpleeghuizen¹² heeft waarvoor bovendien nu al wachtlijsten bestaan.

Anderzijds wordt de levensfase 60 tot 80 jaar getypeerd als actieve ouderdom en 80+ getypeerd als ouderdom. Op grond van deze typering kan ook geconcludeerd worden dat de leeftijdsgroep van 75+ niet alleen een toename van beperkingen geeft maar dus ook kansen biedt. Denk bijvoorbeeld aan het werven van vrijwilligers, opvangen van kleinkinderen of het verrichten van mantelzorg.

2.2 Hoge arbeidsparticipatie & opleidingsniveau

Het opleidingsniveau in Heumen is relatief hoog. Het aantal lager opgeleiden is bijna het laagst van alle regiogemeenten.

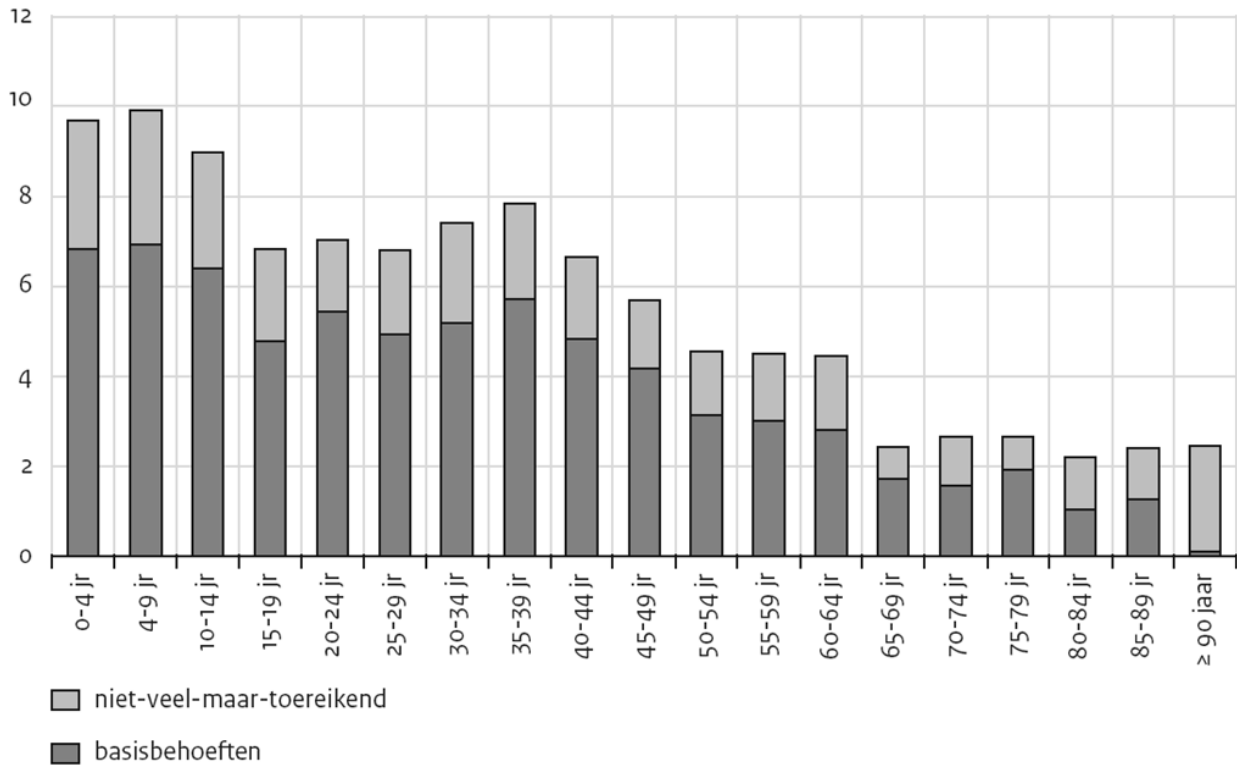
Voorts kent Heumen een werkloosheid van 4,7%, tegen ruim 6% gemiddeld in de regio en heeft

¹² Cijfers RIVM; Deuning, 2009

6% van de inwoners in Heumen een laag inkomen. 9,4% geeft aan enige of grote moeite te hebben met rondkomen, dit tegen 14,6% gemiddeld in de regio.

Als we kijken naar armoede dan laten (landelijke) cijfers zien dat met name onder kinderen, eenoudergezinnen, bijstandsontvangers en alleenstaanden jonger dan 65 jaar het risico op armoede hoog is.

In de verdeling van armoede over de verschillende leeftijdsklassen valt (op grond van landelijke cijfers) op dat de kans op armoede afneemt met de leeftijd (zie onderstaande figuur).

Bron: CBS (IPO '09), 2009

2.3 Een goede gezondheid

De ontwikkeling van de gezondheidstoestand voor de hele regio is de afgelopen jaren gunstiger dan landelijk. Heumen kent in vergelijking met landelijke cijfers zelfs een significant hogere levensverwachting en een significant lager sterftecijfer. Als wordt ingezoomd op gezondheidsproblemen dan vallen een paar dingen op. Zo laat onderzoek¹³ bij bijna één op de vijf kinderen en jongeren in regio Nijmegen een indicatie van psychische problemen zien. Van de volwassenen¹⁴ rapporteert bijna vier op de tien depressieve gevoelens. Heumen wijkt hierin niet af van de regio. Verder vormen Diabetes mellitus, depressie en angststoornissen, longkanker, coronaire hartziekten en dementie de komende jaren de belangrijkste ziekten en aandoeningen. De belangrijkste overkoepelende determinanten van deze aandoeningen zijn de vergrijzing en leefstijlfactoren, zoals roken, te weinig beweging en ongezonde voeding.

2.4 Leefstijl

Als we kijken naar bewegen en sport dan zijn onze inwoners overwegend iets sportiever (kijkend naar mate van beweging en lidmaatschap) dan inwoners van andere gemeenten in de regio. Dit betekent overigens nog steeds dat gemiddeld 1 op de 5 onvoldoende beweegt of geen lid is van een vereniging. Eenzelfde beeld komt naar voren uit onderzoek naar het voedingspatroon. Hierin scoort Heumen overwegend beter dan de regio. Dit neemt niet weg dat in Heumen 1 op de 10 jongeren, én zelfs 2 op de 5 volwassenen, te zwaar is. Kijkend naar alcohol dan drinkt 1 op de 5

¹³ Kindermonitor 2010 GGD Regio Nijmegen & Jongerenonderzoek E-MOVO 2007 GGD Regio Nijmegen

¹⁴ Volwassenenmonitor 2008 GGD Regio Nijmegen

inwoners overmatig of zwaar. Het drugsgebruik ligt in Heumen overwegend iets hoger dan in de regio. Zo heeft bijvoorbeeld 13% van de jongeren in Heumen (tegen 11% in de regio) recent softdrugs gebruikt. Kijkend naar de regionale seksuele gezondheid van jongeren dan vrijt bijna 50% wel eens zonder condoom.

De GGD geeft aan dat er veel gezondheidswinst is te behalen door een gezondere leefstijl. Roken blijft de meest schadelijke ongezonde gewoonte. Overgewicht levert na roken de grootste bijdrage aan de totale ziektelast en is een speerpunt van de Rijksoverheid. Preventie van overgewicht is gericht op voeding en beweging. Een ongezonde leefstijl komt veel vaker voor onder laag opgeleiden dan onder hoog of middelbaar opgeleiden. Lager opgeleiden zijn vaker te zwaar, voldoen minder vaak aan de beweegnorm, eten minder groenten en fruit, slaan vaker het ontbijt over en roken vaker.

2.5 Omgevingsfactoren

Als we in vogelvlucht kijken naar fysieke omgevingsfactoren (die van invloed zijn op de gezondheid) dan zijn er volgens de GGD de volgende aandachtspunten. Bij binnenmilieu benoemt de GGD 'het ventileren van woningen', 'de luchtkwaliteit op scholen' en 'passief roken'. Bij buitenmilieu benoemt de GGD 'luchtverontreiniging', 'geluids- en stankoverlast'. Dit met de opmerking dat het buitenmilieu een voor de gemeente moeilijk te beïnvloeden factor is. Wel kan de gemeente in haar beleid of activiteiten anticiperen op het buitenmilieu. Buurtbeleving is ook een factor die van invloed is op de gezondheid. Kijkend naar onze inwoners dan geeft slechts 4% (tegen ongeveer 7% in de regio) een onvoldoende voor de woning of directe woonomgeving. Heumen scoort (samen met Wijchen) verder goed in vergelijking met de regio als het gaat om de ervaren kindvriendelijkheid van de woonomgeving.

2.6 Sociaal vitaal

Tenslotte kijken we naar enkele sociale variabelen. Zo is 87% van de volwassenen in de regio tevreden over zijn of haar sociale contacten. Wel geeft 35% van de volwassenen en ouderen aan matig tot ernstig eenzaam te zijn.

Verder geeft ruim 8% van de ouders aan op dit moment behoefte te hebben aan advies of hulp bij de opvoeding. Ongeveer 1 op de 10 kinderen geeft aan meerdere keren per maand gepest te worden. Hierin wijkt Heumen niet af van de regio.

Als gezegd is het aantal inwoners van Heumen dat lid is van een vereniging groot. Dit maakt verenigingen een belangrijke ankerpunt voor onze inwoners als het gaat om sociale netwerken. Onderzoek¹⁵ onderschrijft het belang van dergelijke netwerken (bijvoorbeeld een vereniging) naast de vaak belangrijk veronderstelde buurt of wijk.

Daar komt bij dat onze inwoners hoog scoren in vergelijking met de regio als het gaat om mantelzorg. Verder ligt het aantal inwoners van Heumen dat actief is als vrijwilliger rond de 30%. Dit is ongeveer gelijk aan de regio. De kracht van het lokale verenigingsleven en de mate van (en bereidheid tot) mantelzorg en vrijwilligerswerk zijn van groot belang. Dit vanuit de wetenschap dat gezinnen kleiner worden en we te maken krijgen met bezuinigingen en 'ontgroening en vergrijzing'. Deze ontwikkelingen vergroten het belang van informele inzet.

In dit kader is het wel van belang dat er verschillen zijn tussen de drie kleine kernen en Malden. Grofweg geldt dat het voorzieningenniveau in Malden groter is en in de kleine kernen de sociale cohesie groter is.

Samenvattend

Kort samengevat is hiervoor aangegeven dat Heumen wordt gekenmerkt door actieve (werk, sport, school), vitale (zorg voor derden, lidmaatschap), gezonde en hoog opgeleide inwoners. Daarmee onderscheiden we ons in beperkte mate van de regio. Wel zal de bevolkingssamenstelling de komende jaren flink veranderen. Dit met name ingegeven door 'ontgroening' en 'vergrijzing'. Dit gaat in Heumen in sterkere mate gebeuren dan in de meeste regiogemeenten.

¹⁵ Linders, L., De betekenis van nabijheid, 2010

Bijlage 3 Toelichting op de wetgeving

Wmo

Hoofddoel van de Wet maatschappelijke ondersteuning (Wmo) is dat alle inwoners meedoen in de samenleving en zo lang mogelijk zelfstandig kunnen blijven wonen. Gemeenten op grond van de Wmo verplicht mensen met een beperking (door chronische ziekte, handicap, psychische problemen of ouderdom) te 'compenseren' met ondersteunende maatregelen. Gemeenten dienen volgens de Wmo leefbaarheid en sociale samenhang in wijken en dorpen te bevorderen. Verder moeten ze 'kwetsbare inwoners' ondersteunen: maatschappelijke opvang van dak-en thuislozen, vrouwenopvang, verslaafdenhulp. Ook ondersteuning van mantelzorgers is een wettelijke taak. De Wmo verplicht gemeenten inwoners en organisaties bij plannen te betrekken en naar hun wensen te vragen. Bijna alle gemeenten hebben Wmo-cliëntenraden.

Wet op de jeugdzorg

De Wet op de jeugdzorg beoogt hulp te bieden aan jongeren en ouders bij het oplossen van opgroei- en opvoedproblemen. Bureau Jeugdzorg staat centraal in de wet. Dit bureau beoordeelt of jeugdzorg nodig is en zorgt voor aansluiting op jeugdhulpverlening, de jeugdgeestelijke gezondheidszorg en justitiële jeugdinrichtingen. Ook behoren tot de taken van het bureau gezinsvoogdij, jeugdreclassering en het Advies- en Meldpunt Kindermishandeling. De gemeenten is verplicht te zorgen voor preventie en hulp door lokale voorzieningen. In Heumen zijn deze voorzieningen ondergebracht in het Centrum voor Jeugd en Gezin (CJG).

Wpg

De gemeente heeft op basis van de Wet publieke gezondheid (Wpg) de taak te zorgen voor een goed samenwerkende openbare gezondheidszorg. Ook heeft de gemeente als taak de centrale aansturing van infectieziektebestijding op lokaal niveau. De gemeente zorgt verder voor de instandhouding van een gemeentelijke gezondheidsdienst (ggd) met deskundigen op de terreinen van sociale geneeskunde, epidemiologie, verpleegkunde, gezondheidsbevordering en gedragswetenschappen.

Leerplichtwet

De Leerplichtwet bepaalt dat de gemeente leerplichtambtenaar toezicht houden op de leerplicht. Deze controleert of iedere leerplichtige jongere ingeschreven is bij een school en gaat na wat de reden is als jongeren (vaak) wegblijven.

Wet verwijsindex

Op grond van deze wet maakt de gemeente afspraken met organisaties in de domeinen veiligheid, werk en inkomen, onderwijs en zorg om zich aan te sluiten bij de landelijke verwijsindex.

Wet primair onderwijs

De belangrijkste gemeentelijke taak op grond van de Wet primair onderwijs (Wpo) is huisvesting van de scholen. Binnen de onderwijsvormen heeft de gemeente verder taken op het vlak van: onderwijsachterstanden, leerlingenvervoer, leerplicht, zorgleerlingen, etc. Het onderwijs is partner in de samenwerking met vele andere terreinen, zoals bij de brede school, in het integraal jeugdbeleid.

Wet Kinderopvang

Op grond van de Wet kinderopvang draagt de gemeente zorg voor inspectie van kindercentra op grond waarvan input wordt geleverd voor een landelijk register. Daarnaast verstrekt de gemeente voor specifieke doelgroepen een bijdrage in de kinderopvangkosten.

Wij

De Wet investeren in jongeren (Wij) verplicht gemeenten om jongeren van 18 tot 27 jaar die zich melden voor een uitkering een aanbod te doen. Dit kan een baan zijn, een vorm van scholing of een combinatie van beide, afgestemd op de situatie van de jongeren.

Wi

De Wet Inburgering geeft gemeenten een belangrijke verantwoordelijkheid in het aanbieden van een inburgeringsvoorziening aan specifieke groepen nieuwkomers.

Wwb

Uitgangspunt van de gemeente bij het uitvoeren van de Wet werk en bijstand (Wwb), is dat iedere

burger zelf in zijn levensonderhoud voorziet. Lukt dat niet en zijn er geen andere voorzieningen, dan helpt de gemeente bij het zoeken naar werk. Ter overbrugging is het mogelijk om onder bepaalde voorwaarden een bijstandsuitkering te krijgen

Uit het 'Inkomensbudget' worden de bijstandsuitkeringen betaald, terwijl uit het 'Werkbudget' re-integratietrajecten gefinancierd worden. Daarnaast is er voor aanpalende thema's specifieke financiering. Denk aan schuldhulpverlening, terugvordering en minimabeleid. Minimabeleid is de gemeentelijke aanpak om armoede en sociale uitsluiting tegen te gaan.

Wgs (Dit wetsvoorstel is aangenomen door de 2^e kamer op 30 juni 2011)

Dit wetsvoorstel gemeentelijke schuldhulpverlening (Wgs) houdt in dat gemeenten verplicht zijn om aan te geven hoe zij de schuldhulpverlening inrichten en in beleidsregels vastleggen wie worden toegelaten tot de hulp. Allereerst is het doel van schuldhulpverlening veranderd van 'het oplossen van schulden' via een schuldregeling naar 'het hanteerbaar maken van schulden'. Ook focust de gemeente meer op financiële zelfredzaamheid. Daarnaast wordt landelijk bezuinigd op de gemeentelijke gelden waardoor de gemeente recent keuzes heeft gemaakt in dienstverlening en aanbod.

Wsw

In de Wet sociale werkvoorziening (Wsw) worden de gemeentelijke taken van de sociale werkvoorziening geregeld. De Wsw is bedoeld voor mensen die vanwege een verstandelijke, psychische of fysieke handicap uitsluitend onder aangepaste omstandigheden kunnen meedoen op de arbeidsmarkt. De Wsw richt zich op de onderkant van de arbeidsmarkt. Wie te weinig productiviteit heeft voor de Wsw, komt in aanmerking voor dagbesteding in het kader van de AWBZ.

loaw / loaz

De Wet inkomensvoorziening oudere en gedeeltelijk arbeidsongeschikte werkloze werknemers (loaw) en de Wet inkomensvoorziening oudere en gedeeltelijk arbeidsongeschikte gewezen zelfstandigen (loaz) zijn inkomensvoorzieningen op het niveau van het sociaal minimum.

Wet specifiek cultuurbeleid

De Wet op het specifiek cultuurbeleid is leidend voor het openbaar bibliotheekwerk. Artikel 11 b van deze wet bepaalt dat een bibliotheek moet deelnemen aan het leenverkeer en aan het netwerk (onder meer centrale catalogus, gezamenlijk aanschafbeleid, automatisering). Gemeenten zijn verantwoordelijk voor het uitvoerende werk in de bibliotheeksector. Gemeenten hebben daartoe rijksgeld in het gemeentefonds gekregen.

Mediawet

De Mediawet is in 2008 vastgesteld en (op enkele artikelen na) op 1 januari 2009 in werking getreden. Op grond van de Mediawet wordt door het Commissariaat voor de Media per gemeente aan één instelling voor lokale omroep zendtijd toegewezen. De Erkenningwet verplicht gemeenten de basiskosten van deze omroepen voor hun rekening te nemen.

Monumentenwet

In de Monumentenwet 1988 is geregeld hoe gebouwde of archeologische monumenten aangewezen kunnen worden als wettelijk beschermd monument. Daarnaast geeft de Monumentenwet 1988 voorschriften met betrekking tot het "wijzigen, verstoren, afbreken of verplaatsen" van een beschermd monument. Die voorschriften houden in dat er niets aan het monument mag worden veranderd zonder voorafgaande vergunning. Deze vergunning moet vooraf worden aangevraagd. De gemeenten zijn bevoegd om hierop te beslissen. Het is strafbaar als er zonder vergunning werkzaamheden worden uitgevoerd. Voor wat betreft de gebouwde monumenten hebben gemeenten in de Monumentenwet 1988 meer verantwoordelijkheid gekregen voor monumentenzorg. Ook kregen zij de taak om eigenaren en beheerders van monumenten te informeren en te begeleiden bij de bescherming van hun monument(en).

Wet op archeologische monumentenzorg

Uitgangspunt van de Wet op archeologische monumentenzorg (Wamz) is om archeologische waarden te beschermen, zonder meer maatschappelijke last te veroorzaken dan nodig is. Wat er moet gebeuren, verschilt per gebied en regio, dus niet alle activiteiten zijn even ingrijpend. Gemeenten (en provincies) hebben een belangrijke rol in de verankering van archeologie in hun ruimtelijke plannen en vergunningen.